

creation of an open information and educational environment of an educational institution. The work systematizes the proposed pedagogical conditions and specifies measures for their implementation, which have applied significance for educational practice. The feasibility of integrating innovative approaches into career guidance activities is emphasized, in particular, combining traditional forms of work with digital tools and partnership interaction of all participants in the educational process. It is proven that the comprehensive implementation of the specified conditions will contribute to increasing the effectiveness of professional self-determination of high school students, forming a positive image of the teaching profession and providing the educational industry with motivated and competent future specialists.

Key words: *career guidance, high school students, teaching profession, pedagogical conditions, educational consulting, case management, digital technologies, professional self-determination, information and educational environment, motivation.*

УДК 378.147.89

Микола Костенко

Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID 0000-0003-4999-1602

Наталія Терентьєва

Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID 0000-0002-3238-1608

DOI 10.24139/2312-5993/2026.02/292-305

УНОРМОВУЮЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТРЕНЕРІВ В УКРАЇНІ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ

У статті розглянуто питання загального унормовуючого забезпечення підготовки тренерів в умовах сучасного стану та чинного законодавства. Акцентовано увагу на застарілості законодавства, перебуванні системи підготовки вітчизняного тренерського складу в стадії перманентної трансформації, що пов'язано не лише з воєнним станом, а й з освітніми новаціями. Наголошено на потребі розробці програм підготовки та підвищення кваліфікації тренерів, які є конкурентоспроможними на ринку праці, спроможними до надання спортивних та фізкультурно-оздоровчих послуг; є якісними менеджерами та маркетологами, володіють цифровими ресурсами та створюють відповідний контент.

Зазначено, що підготовка тренерів в сучасних умовах здійснюється в Україні у закладах вищої освіти (перший (бакалаврський) та другий (магістерський) рівні вищої освіти спеціальності 017/A7 Фізична культура і спорт відповідно до чинного законодавства; підвищення кваліфікації – за спеціальними програмами у ЗВО, сертифікованими / ліцензованими курсами / програмами в інших соціальних інституціях, так і спортивними федераціями. Визнано, що наразі спостерігається синергія між закладами вищої освіти (базова освіта) та федераціями (прикладна та технологічна «ліцензію на роботу» в конкретному виді спорту).

Здійснено контент-аналіз деяких програм підвищення кваліфікації тренерів (з виду спорту), що дозволило дійти висновку: незважаючи на певні відмінності, основні структурні компоненти залишаються сталими, проте додаються теми та модулі, які дозволяють програмам відповідати вимогам

ринку праці та галузі фізичної культури і спорту. Зауважено, що в Україні впроваджуються програми з мультидисциплінарним підходом для тренерів, зокрема, які працюють з ветеранами та діючими військовослужбовцями в сфері адаптивних видів спорту.

Ключові слова: тренер, фізична культура і спорт, нормативна база, заклади вищої освіти, спортивні федерації, програми підготовки та підвищення кваліфікації тренерів.

Постановка проблеми. Розвиток спортивної сфери в Україні значною мірою залежить від тренерського складу, який забезпечує фізичну підготовку населення країни як в спеціальних установах спортивного профілю, так і в громадських об'єднаннях та територіальних громадах. Наразі дієвими є комплексні вимоги до підготовки тренерів, які передбачають такі основні блоки: освіта і кваліфікація; професійні знання/hard skills; гнучкі навички/soft skills; етичні та юридичні аспекти супроводу діяльності; безперервність розвитку.

Відповідно до чинного класифікатора професій (зміни внесені 14.04.2026) первинну тренерську посаду можу обіймати випускник бакалаврату/спеціалітету (Розділ 3. Фахівці) та/або магістратури/спеціалітету (Розділ 2. Професіонали) спеціальності «Фізична культура і спорт» (або її аналогів у попередні роки), про що свідчить відповідна кваліфікація у документі про вищу освіту. Акцентуємо увагу на конкретних назвах посад, які відповідають тренерському напрямку діяльності: 3475 – спортивні тренери, інструктори-методисти та професійні спортсмени (тренер-методист; інструктор-методист тренажерного комплексу (залу); спортсмен-інструктор збірної команди України; тренер з виду спорту (федерації, збірної чи клубної команди, спортивної школи і т. ін.); тренер-викладач з виду спорту (спортивної школи, секції і т. ін.); інструктор-дельтапланерист; інструктор-методист з дельтапланеризму; інструктор-методист з виробничої гімнастики; інструктор-методист з технічних і військово-прикладних видів спорту; інструктор-методист з фізичної культури та спорту; інструктор-методист спортивної школи; інструктор-парашутист; інструктор парашутно-десантної підготовки; інструктор із стрийової та фізичної підготовки; інструктор з фізкультури; інструктор навчально-тренувального пункту; спортсмен-інструктор; інструктор з фітнесу (аеробіки); фітнес-тренер); 2351.2 – інші професіонали в галузі методів навчання (методист з фізичної культури).

Цей доволі вагомий перелік потребує не лише осмислення, а й добору та/або розробки програм підготовки та підвищення кваліфікації

тренерів, які є конкурентоспроможними на ринку праці, надання спортивних та фізкультурно-оздоровчих послуг; якісними менеджерами та маркетологами, володіють цифровими ресурсами та створюють відповідний контент, зокрема в інформаційно-комунікаційній системі «Національна платформа доброчесності спорту» та системі «Цифровий спорт».

Аналіз актуальних досліджень. Питання підготовки тренерів були та є предметом постійного зацікавлення науковців, теоретиків і практиків, зацікавленої спортивної спільноти, особливо в контексті змін законодавства, відповідно до якого постійно коригується процес підготовки та підвищення тренерів. Окреслимо лише напрацювання останніх років, які засвідчують що воєнний стан та попередні карантинні обмеження змінили вектор підготовки тренерів, проте не знищили цей напрям.

Зокрема, у публікації «Формування моделі професійної підготовки тренера з обраного виду спорту» акцентовано увагу на завданнях тренера і, відповідно, шляхах його підготовки в ЗВО, щоб він мав ефективно зреалізувати ці завдання; окреслено інтеріоризацію змісту професійно-орієнтованих дисциплін, які забезпечують готовність до тренерської діяльності; запропоновано п'ять напрямів підготовки тренера (Лаврентьєв, Крупеня, Малинський, 2021); «Сутність підготовки тренера для роботи зі спортсменами з інвалідністю» – на особливостях підготовки тренера з адаптивної фізичної культури і спорту, хоча конкретні механізми реалізації інклюзивного навчально-тренувального процесу залишаються питаннями, що потребують подальшого розроблення, особливо в умовах воєнного часу (Когут, Маринич, Чебанова, 2017); «Сутність феномену «тренер-викладач» та особливості його професійної підготовки» – здійснено спробу поєднання двох понять: тренер і викладач, проте інтегрованого тлумачення, яке б максимально задовільнило спортивно-педагогічну спільноту не запропоновано (Плотнікова, 2019); «Концепція підготовки майбутніх тренерів-викладачів у вищих навчальних закладах» – автором виокремлено ключові моменти концепції спортивно-педагогічної освіти (системоутворюючі чинники; детермінуючі чинники; принципи побудови системи; принципи композиційного проектування; структура, функції та зміст системи); специфічні принципи професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів як от: розширення функціональних можливостей; інформаційна технологічність навчання (Павлюк, 2013); «Професійна підготовка тренерів у галузі фізичної культури та спорту» – окреслено значення дисциплін медико-біологічного

циклу в контексті фізіологічних курсів, значущих для формування у майбутнього тренера сучасних теоретичних знань з особливостей функціонування організму на різних етапах його розвитку та під впливом стрес чинників, зокрема фізичних навантажень (Жиденко, Паперник, 2023); «Професійна підготовка тренерів та фахівців у галузі фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти України: сучасні підходи та виклики» – наголошується на потребі підвищення зацікавленості роботодавців шляхом тіснішої інтеграції практичного компонента навчання з урахуванням особливостей діяльності в спортивних організаціях та представлено напрями вдосконалення підготовки тренерів та фахівців у сфері фізичної культури та спорту: розвиток індивідуальних траєкторій навчання; підготовка в умовах реального часу; залучення до науково-дослідної роботи; навчання стратегічному менеджменту; розвиток сприйняття інновацій; неформальна освіта (Луценко, Коновал, Буренко, 2024) та ін. Заслужують на увагу також авторські публікації з окресленої проблематики.

Метою статті є окреслення унормовуючого забезпечення підготовки тренера в сучасній системі надання освітніх послуг в Україні з прогнозуванням окремих завдань.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових і спеціальних методів дослідження; підходів, як от: діяльнісний, задачний, кластерний, ресурсний; принципів, зокрема поєднання теорії та практики, науковості, безперервності та інноваційності.

Виклад основного матеріалу. Щодо регулювання діяльності тренерського складу Проект Закону України «Про спорт» передбачає, що «Тренер набуває право на здійснення професійної діяльності з надання послуг у сфері спорту з дня його внесення до системи «Цифровий спорт» у статусі тренера, що здійснює професійну діяльність з надання послуг у сфері спорту» (ст.28 п.1), «Професійна кваліфікація тренерів, які мають намір здійснювати професійну діяльність з надання послуг у сфері спорту присвоюється / підтверджується або визнається кваліфікаційними центрами, які уклали угоди про співробітництво з професійної кваліфікації тренерів з саморегулювальною організацією тренерів у сфері спорту. Заклади освіти присвоюють професійну кваліфікацію тренера, які мають намір здійснювати професійну діяльність з надання послуг у сфері спорту, за умови, що присвоєння такої кваліфікації передбачена освітньою програмою та за умови укладення угоди з саморегулювальною організацією

тренерів у сфері спорту» (ст.28 п.4). Наразі триває обговорення цього законопроекту, тому зазначене допоки є прогнозованим майбутнім.

Чинним Законом України «Про фізичну культуру і спорт» (1993, зі змінами) немає визначення поняття «тренер», проте зазначено, що «Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту ... встановлює порядок атестації спортивних тренерів та суддів» (ст. 6); «Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, з урахуванням пропозицій спортивних федерацій осіб з інвалідністю із національним статусом та Національного комітету спорту інвалідів України комплектує на конкурсній основі з числа найбільш підготовлених спортсменів дитячо-юнацького, резервного спорту та спорту вищих досягнень, а також фахівців у сфері фізичної культури і спорту, зокрема тренерів, національні збірні команди з визнаних в Україні видів спорту осіб з інвалідністю для підготовки їх до участі в міжнародних спортивних змаганнях; ... на конкурсній основі формує штатну команду національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських та національних видів спорту, що включає спортсменів та фахівців сфери фізичної культури і спорту, зокрема тренерів; ... комплектує окремі офіційні делегації національних збірних команд України, до яких входять спортсмени, тренери та особи, що забезпечують організаційне супроводження їх участі» (ст. 37); «Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів...» (ст. 38); «Єдина спортивна класифікація України визначає порядок, умови та вимоги, необхідні для присвоєння спортсменам і тренерам спортивних звань та спортивних розрядів з видів спорту, визнаних в Україні» (ст. 42); окреслено можливі гарантії (ст. 43; 49); спортивні відзнаки і нагороди (ст. 44) та ін.

Державною цільовою соціальною програмою розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року (2025) офіційно визнано, що наразі «обмежено можливості громадян України займатися фізичною культурою і спортом, припинено проведення на території України міжнародних спортивних змагань, порушено навчально-тренувальний процес спортсменів, спричинено міграцію частини спортсменів, тренерів та учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл за кордон. Багато спортсменів і тренерів призовного віку призвані на військову службу і сьогодні перебувають поза навчально-тренувальним процесом». Запропоновано

комплекс завдань та заходів, очікувані результати реалізації мети зазначеної Програми, та маємо зазначити, що конкретизація щодо роботи, підготовки та/або підвищення кваліфікації тренерів відсутня.

Чинна Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року орієнтує розвиток сфери за напрямками з окресленням проблем, які потребують вирішення. Щодо тренерів, напрям «Спорт вищих досягнень» засвідчив відсутність належних умов для розвитку спорту вищих досягнень, зокрема «... недостатню кількість тренерів відповідної кваліфікації, втрату фахових тренерів і спеціалістів, непопулярність спортивної кар'єри серед молоді, невідповідність матеріально-технічного забезпечення потребам спортсменів, відсутність комфортних та безпечних умов для проведення навчально-тренувальних зборів в Україні; неналежний рівень медико-біологічного та науково-методичного супроводу спортсменів, недосконала система розподілу коштів державного бюджету у сфері спорту вищих досягнень»; напрям «Кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту» – застарілу систему атестації тренерів, що потребує суттєвого реформування з дотриманням принципів об'єктивності та незалежності оцінювання професійної підготовленості працівників сфери фізичної культури і спорту.

Підготовка тренерів в сучасних умовах здійснюється в Україні у закладах вищої освіти (перший (бакалаврський) та другий (магістерський) рівні вищої освіти спеціальності 017/A7 Фізична культура і спорт відповідно до чинного законодавства та класифікатора професій з можливим наданням кваліфікації – тренер з виду спорту відповідно до освітніх (освітньо-професійних) програм. Підвищення кваліфікації тренерського складу є можливим як за спеціальними програмами у ЗВО, сертифікованими / ліцензованими курсами / програмами в інших соціальних інституціях, так і спортивними федераціями.

Щодо університетських програм, основними напрямками виокремимо:

спортивна підготовка та менеджмент: теорія спорту, спортивна психологію, біомеханіка та організація;

професійний розвиток та академічний менеджмент: оновлені програми, спрямовані на підвищення кваліфікації фахівців, зокрема й через впровадження інноваційних методик.

Щодо спортивних федерацій, зазначимо, що вони активно здійснюють підготовку, підвищення кваліфікації та сертифікацію

тренерів. Діє чіткий юридичний та практичний розподіл між державними дипломами та ліцензіями федерацій:

1. Юридичний статус: федерації не мають права видавати дипломи бакалавра чи магістра, проте згідно із законодавством (зокрема, Наказами Міністерства молоді та спорту) мають право проводити навчання, семінари та курси для вдосконалення практичних і теоретичних знань з конкретного виду спорту, якщо це прописано в їхньому статуті.

2. Система ліцензування та сертифікації: у багатьох видах спорту без сертифіката чи ліцензії від федерації тренер не має права секундувати атлета на змаганнях або тренувати професійну команду. Наприклад, футбол (УАФ / UEFA) є найбільш структурованою системою – Українська асоціація футболу за координуванням UEFA проводить навчання на тренерські дипломи категорій D, C, B, A та Pro. Без ліцензії Pro неможливо очолити команду Вищої ліги; теніс (ФТУ) – Федерація тенісу України проводить власну сертифікацію тренерів, яка має рекомендаційний та внутрішній статус, але є маркером якості; єдиноборства (дзюдо, карате тощо) – національні федерації є провідниками міжнародних програм як от Федерація дзюдо України координує відбір до Академії Міжнародної федерації дзюдо (IJF) для отримання міжнародних тренерських сертифікатів.

3. Формати підготовки, які забезпечують федерації: короткострокові семінари та воркшопи; міжнародні та всеукраїнські курси; атестація та ін.

Маємо наголосити, що наразі спостерігається синергія: заклади вищої освіти надають базову наукову та педагогічну освіту, а федерації – прикладну та технологічну «ліцензію на роботу» в конкретному виді спорту, постійно оновлюючи його знання відповідно до світових трендів.

У 2025 році колективом науковців в галузі фізичної культури та спорту було розроблено та запропоновано на розгляд громадськості Професійний стандарт «Тренер з виду спорту», орієнтовний на впровадження в першу чергу у профільних закладах – університетах фізичної культури і спорту (Професійний стандарт «Тренер з виду спорту», 2025). Цим документом передбачено, що тренер з виду спорту має здійснювати «Управління технічною, тактичною і фізичною підготовкою спортсменів, розвитком функціональних можливостей організму, формуванням особистості та вихованням спортсменів, досягненням спортивних (змагальних) результатів в специфічних умовах конкретного

виду спорту за напрямками: дитячого спорту, дитячо-юнацького спорту, резервного спорту, спорту вищих досягнень, професійного спорту, спорту ветеранів фізичної культури і спорту, спорту ветеранів війни, олімпійського спорту, неолімпійського спорту, службово-прикладного та військово-прикладного спорту, спорту осіб з інвалідністю та адаптивного спорту» (Професійний стандарт «Тренер з виду спорту», 2025, с. 2) та виконувати такий комплекс стандартизованих функцій: організаційна та адміністративна діяльність; педагогічна та виховна діяльність; планування та організація навчально-тренувального процесу; проведення навчально-тренувальних занять; контроль, моніторинг, оцінка, відбір і корекція спортивної підготовки; підготовка, забезпечення та аналіз змагальної діяльності; створення безпечних умов під час тренувальної та змагальної діяльності спортсменів; використання інноваційних технологій у спорті; самоосвіта і професійний розвиток (Професійний стандарт «Тренер з виду спорту», 2025, с.6-45]. Останні три позиції набувають нового змістового контенту в умовах воєнного часу, що вимагає реального оновлення програм підготовки тренерів та запровадження сучасних технологій, які дають змогу опанувати новітні досягнення науки і практики в галузі фізичної культури і спорту та міждисциплінарних / інтегрованих сферах. Запропонований комплекс компетентностей та результатів навчання покликаний конкретизувати процес підготовки тренерського складу до результативного виконання трудових / виробничих функцій. Проте документ не передбачає конкретизацію за видами спорту, а носить узагальнювальний універсальний характер, що дозволяє орієнтуватися на нього при підготовці здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності «Фізична культура і спорт» в непрофільних закладах вищої освіти.

З жовтня 2025 року в Україні впроваджується програма з мультидисциплінарним підходом для тренерів, які працюють з ветеранами та діючими військовослужбовцями в сфері адаптивних видів спорту. Програма враховує фізичне та психоемоційне відновлення та стала важливим кроком на шляху створення спільноти тренерів, які підтримують ветеранів та ветеранок у процесі їхнього повернення до цивільного життя або у процесі їхнього відновлення перед поверненням на службу.

Наразі в Україні при закладах вищої освіти також діють програми підвищення кваліфікації тренерів (тренерів-викладачів) та інших фахівців у сфері фізичної культури і спорту, зокрема в: Національному

університеті фізичного виховання і спорту України; Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича; Сумському державному університеті та ін., або приватні ліцензовані програми на кшталт таких, що реалізує фітнес-академія.

Здійснюючи контент-аналіз програм підвищення кваліфікації тренерів (з виду спорту), доходимо висновку, що незважаючи на певні відмінності, сталими залишаються такі структурні компоненти: нормативно-правові основи забезпечення діяльності тренера; організація спортивного тренування (для різних цільових груп) та здійснення медико-педагогічного контролю; менеджмент у спортивній діяльності; медико-біологічне та психологічне забезпечення / супровід спортивної підготовки / діяльності; фізична, техніко-тактична та психологічна підготовка; функціональна діагностика та позатренувальні фактори; спортивна дієтологія; надання домедичної допомоги. Додаються подекуди такі теми як «Тенденції розвитку спорту / спортивної галузі», «Інноваційні технології», «Інклюзивні підходи», «Функціональний тренінг», «Фармакологічне забезпечення наслідків перенесених травм», «Спортивна дієтологія / спортивне харчування» тощо.

Імпонує, що змістовий контент різних програм враховує вимоги професійного стандарту (2025); положення документів стратегічного розвитку спортивної галузі; напрацювання проектних та ініціативних груп Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді і спорту України, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (зокрема, щодо тренерів-педагогів, регіональних тренерів) тощо та продуктивний досвід федерацій / асоціацій / спортивних клубів, ДЮСШ, ЗВО, потреби громад та інших соціальних інституцій.

Викладаючи протягом певного часу для здобувачів вищої освіти спеціальності «Фізична культура і спорт» дисципліну «Наукові засади підготовки тренера» автором (Н. Терентьєва) в якості одного із творчо-пошукових завдань пропонувалось доопрацювати модель підготовки тренера (рис. 1) відповідно до того виду спорту, представником якого є здобувач.

Також пропонувалось інше – як-от: окреслити суть та особливості спортивно-педагогічної освіти; спортивно-педагогічної підготовки, спортивно-педагогічної діяльності; зазначити, в яких закладах вищої освіти України відбувається підготовка фахівців за кваліфікацією «тренер-викладач» (3-4 заклади) та в чому схожість і відмінність цієї підготовки.

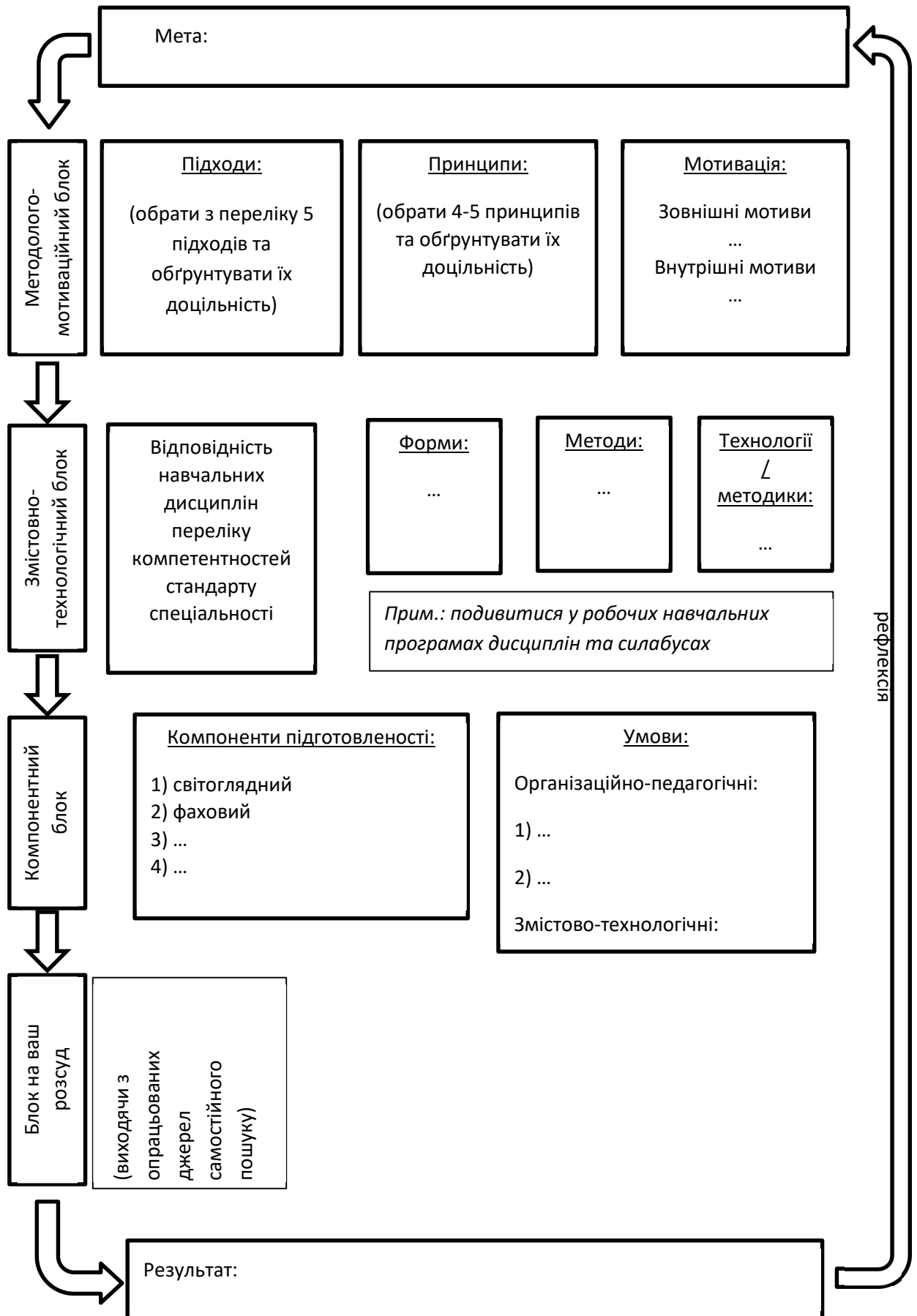

Рис. 1. Модель підготовки тренера-викладача з обраного виду спорту (авторська)

Зазначимо, що для певної категорії здобувачів (які реально бачать своє майбутнє в якості тренера) це завдання дійсно являло інтерес та аналітичний пошук.

Висновок. 1. Застаріле законодавство, перебування системи підготовки вітчизняного тренерського складу в стадії перманентної трансформації, що пов'язано не лише з воєнним станом, а й з освітніми новаціями. 2. Потреба розроблення програм підготовки та підвищення кваліфікації тренерів, які є конкурентоспроможними на ринку праці, спроможними до надання спортивних та фізкультурно-оздоровчих послуг; є якісними менеджерами та маркетологами, володіють цифровими ресурсами та створюють відповідний контент. 3. Наразі спостерігається синергія між закладами вищої освіти (базова освіта) та федераціями (прикладна та технологічна «ліцензію на роботу» в конкретному виді спорту). 4. Незважаючи на певні відмінності, основні структурні компоненти залишаються сталими, проте додаються теми та модулі, які дозволяють програмам відповідати вимогам ринку праці та галузі фізичної культури і спорту. 5. В Україні впроваджуються програми з мультидисциплінарним підходом для тренерів, зокрема, які працюють з ветеранами та діючими військовослужбовцями в сфері адаптивних видів спорту.

Перспективами подальших наукових розвідок вбачаємо контент-аналіз освітніх (освітньо-професійних) програм підготовки тренерів у ЗВО та програм професійної підготовки/підвищення кваліфікації/атестації тренерів у спортивних федераціях/асоціаціях.

ЛІТЕРАТУРА

- В Україні запрацювала програма підготовки тренерів та тренерок з адаптивних видів спорту для роботи з ветеранами і ветеранками. *Україна. Медіацентр*. URL: <https://mediacenter.org.ua/uk/v-ukrayini-zapratsyuvava-programa-pidgotovki-treneriv-ta-trenerok-z-adaptivnih-vidiv-sportu-dlya-roboti-z-veteranami-ta-veterankami/> (Ukraine Launches a Training Program for Coaches in Adaptive Sports to Work with Veterans. *Ukraine. Media Center*. Retrieved from: <https://mediacenter.org.ua/uk/v-ukrayini-zapratsyuvava-programa-pidgotovki-treneriv-ta-trenerok-z-adaptivnih-vidiv-sportu-dlya-roboti-z-veteranami-ta-veterankami/>)
- Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-p#Text> (State Target Social Program for the Development of Physical Culture and Sports until 2030. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2025-p#Text>)
- Жиденко, А. О., Паперник, В. В. (2023). Професійна підготовка тренерів у галузі фізичної культури та спорту. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15, 3К(162)*, 142-147.

- [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K\(162\).28](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).28) (Zhydenko, A. O., & Papernyk, V. V. (2023). Professional Training of Coaches in the Field of Physical Culture and Sports. *Scientific Journal of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 15, 3K(162)*, 142–147. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K\(162\).28](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).28))
- Закон України «Про фізичну культуру і спорт». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (Law of Ukraine “On Physical Culture and Sports.” Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>).
- Класифікатор професій – 2026. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/kadry-zarplata/trudoustrojstvo/3978-klasifikator-profesij.html> (National Classification of Occupations – 2026. Retrieved from: <https://www.buhoblik.org.ua/kadry-zarplata/trudoustrojstvo/3978-klasifikator-profesij.html>)
- Когут, І., Маринич, В., Чебанова, К. (2017). Сутність підготовки тренера для роботи зі спортсменами з інвалідністю. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 3, 20–25. (Kohut, I., Marynych, V., & Chebanova, K. (2017). The Essence of Coach Training for Working with Athletes with Disabilities. *Theory and Methods of Physical Education and Sports*, 3, 20–25).
- Лаврентьев, О., Крупеня, С., Малинський, І. (2021). Формування моделі професійної підготовки тренера з обраного виду спорту. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, 5(136), 58–61. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5\(135\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).13) (Lavrentiev, O., Krupenia, S., & Malynskiy, I. (2021). Formation of a Professional Training Model for Coaches in a Selected Sport. *Scientific Journal of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 15, 5(136)*, 58–61. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5\(135\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).13))
- Луценко, І. М., Коновал, Ю. М., & Буренко, М. С. (2024). Професійна підготовка тренерів та фахівців у галузі фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти України: сучасні підходи та виклики. *Академічні візії*, 37. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1454> (Lutsenko, I. M., Konoval, Yu. M., & Burenko, M. S. (2024). Professional Training of Coaches and Specialists in Physical Culture and Sports in Higher Education Institutions of Ukraine: Modern Approaches and Challenges. *Academic Visions*, 37. Retrieved from: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1454>).
- Павлюк, Є. (2013). Концепція підготовки майбутніх тренерів-викладачів у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 2(8), 187–193 (Pavliuk, Ye. (2013). The Concept of Training Future Coach-Teachers in Higher Educational Institutions. *Collection of Scientific Papers of Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of the University “Ukraine”*, 2(8), 187–193).
- Підвищення кваліфікації тренерів (тренерів-викладачів) з видів спорту. URL: <https://uni-sport.edu.ua/pidvyshchennia-kvalifikatsii> (Advanced Training of Coaches (Coach-Teachers) in Sports). Retrieved from: <https://uni-sport.edu.ua/pidvyshchennia-kvalifikatsii>).
- Плотнікова, К. Р. (2019). Сутність феномену «тренер-викладач» та особливості його професійної підготовки. *Освіта та педагогічні науки*, 2(171), 24–31 (Plotnikova, K. R. (2019). The Essence of the “Coach-Teacher” Phenomenon and Peculiarities of Professional Training. *Education and Pedagogical Sciences*, 2(171), 24–31).

Програма підвищення кваліфікації тренерів (тренерів-викладачів) та інших фахівців у сфері фізичної культури і спорту (з обраного виду спорту). URL: <https://vector.ued.gov.ua/en/mpk/117/detail/> (*Training Program for Coaches and Other Specialists in Physical Culture and Sports (in a Selected Sport)*). Retrieved from: <https://vector.ued.gov.ua/en/mpk/117/detail/>

Проект Закону України «Про спорт». URL: <https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Docs/2025/Projekt/zy-regulator/proekt-zakonu-ukrayini-pro-sport.pdf> (*Draft Law of Ukraine "On Sport."*) Retrieved from: <https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Docs/2025/Projekt/zy-regulator/proekt-zakonu-ukrayini-pro-sport.pdf>.

*Програма підвищення кваліфікації тренерів, тренерів-викладачів вищої категорії дитячо-юнацьких спортивних шкіл (ДЮСШ), шкіл вищої спортивної майстерності (ШВСМ), спортивних клубів різної форми власності з обраного виду спорту в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича «Професійна діяльність тренера з виду спорту в умовах сучасних стандартів спортивної підготовки» (2026). Чернівці. Препринт (*Professional Activity of a Sports Coach under Modern Standards of Sports Training: Advanced Training Program for Coaches and Coach-Teachers of Higher Qualification Categories of Youth Sports Schools, Schools of Higher Sports Mastery and Sports Clubs*) (2026). Chernivtsi: Yurii Fedkovych Chernivtsi National University. Preprint).*

Професійний стандарт «Тренер з виду спорту». (2025). Наказ Національного університету фізичного виховання і спорту України від 19 вересня 2025 року No 408-заг. Київ. Препринт (*Professional Standard "Sports Coach."*) (2025). Order of the National University of Ukraine on Physical Education and Sport No. 408-zah, September 19, 2025. Kyiv. Preprint).

Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-n#Text> (*Strategy for the Development of Physical Culture and Sports until 2028*). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-n#Text>.

Fitness Academy. Ukraine. URL: <https://fitnessacademy.com.ua>

SUMMARY

Kostenko Mykola, Terentieva Nataliia. Standardizing provision of training and advanced training of coaches in Ukraine: actualization of the issue.

The article considers the issue of general standardizing provision of training of coaches in the conditions of the modern state and current legislation. The emphasis is on the obsolescence of the legislation, the fact that the system of training of domestic coaching staff is in a stage of permanent transformation, which is associated not only with martial law, but also with educational innovations. The need to develop training and advanced training programs for coaches who are competitive in the labor market, capable of providing sports and physical education and health services; are high-quality managers and marketers, possess digital resources and create appropriate content is emphasized.

It is noted that the training of coaches in modern conditions is carried out in Ukraine in higher education institutions (first (bachelor's) and second (master's) levels of higher education in the specialty 017/A7 Physical Culture and Sports in accordance with current legislation; advanced training - under special programs in higher education institutions, certified / licensed courses / programs in other social institutions, and sports federations. It is recognized that currently there is synergy between higher education

institutions (basic education) and federations (applied and technological "license to work" in a specific sport). A content analysis of some advanced training programs for coaches (in a sport) was carried out, which allowed us to conclude: despite certain differences, the main structural components remain constant, but topics and modules are added that allow the programs to meet the requirements of the labor market and the field of physical culture and sports. It is noted that programs with multidisciplinary approach for coaches, particularly those working with veterans and active military personnel in the field of adaptive sports.

Key words: *coach, physical education and sports, regulatory framework, higher education institutions, sports federations, training and advanced training programs for coaches.*

УДК 373.5.016:784]:[140.8:7](043.53)

Лю Хен

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-4881-3532

DOI 10.24139/2312-5993/2026.02/305-314

ПРОВІДНІ ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЖАНРОВО-СТИЛЬОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

У статті мотивовано необхідність розгляду проблеми жанрово-стильової компетентності крізь призму запровадження педагогічних умов їх формування в учнів під час співу. Визначено забезпечення позитивної атмосфери на заняттях зі співу під час художньої комунікації між учасниками навчання як педагогічну умову, що позитивно впливає на зацікавленість учнів музичним матеріалом, комплексне набуття мистецьких знань, розвиток здібностей, художніх можливостей і потреб. Другою педагогічною умовою формування жанрово-стильової компетентності вихованців наголошено забезпечення індивідуалізації вокального навчання, котре орієнтує вчителя на виявлення і збереження в учнів підліткового віку індивідуальних проявів, смакових переваг у вокальній музиці, врахування та розвиток унікальних, неповторних для певної особистості засобів мистецько-продуктивних дій. Реалізація єдності раціональних і емоційних способів освоєння вокального мистецтва передбачає активізацію вчителем інтелектуальних можливостей учнів у єдності з емоційними аспектами усвідомлення естетичної сутності вокальних образів та їх творення. У процесі реалізації наступної умови – збагачення музичного тезаурусу підлітків з метою активізації співацько-практичної діяльності, в тому числі, під час сценічних виступів – посилюються пізнавальні аспекти у змісті вокального навчання, відбувається формування оцінних суджень, ціннісних проявів, ставлення на основі отриманої інформації до вокальних творів.

Ключові слова: *педагогічні умови, підлітки, вокальне навчання, художня комунікація, індивідуалізація навчання, жанрово-стильова компетентність, сценічні виступи.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасного соціуму передбачає нову особливість освіти, в центрі якої знаходиться особистість високої культури, здатна відповідально ставитися до культурно-соціальних подій